

Gehandicaptensport
Nederland

Onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in de gehandicaptensport

*In samenwerking met Vrije Universiteit van Amsterdam en NOC*NSF*

februari 2021

Voorwoord

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat emotioneel, fysiek en seksueel grensoverschrijdend gedrag een groot probleem is binnen de sportwereld. De overheid bracht in 2017 het rapport van commissie De Vries uit. In dit rapport werd iedere sportbond geadviseerd om grensoverschrijdend gedrag in de sport in kaart te brengen. Gehandicaptensport Nederland is daarom in samenwerking met de Vrije Universiteit van Amsterdam en NOC*NSF dit onderzoek gestart.

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de aard en omvang van emotioneel, fysiek en seksueel grensoverschrijdend gedrag onder sporters met een motorische, visuele en/of auditieve beperking. Deze inzichten zijn gebruikt om aanbevelingen te doen aan Gehandicaptensport Nederland gericht op het creëren van een zo veilig mogelijke sportomgeving voor alle sporters met een handicap.

Dit rapport is een Nederlandstalige verkorte versie van het originele Engelstalige onderzoeksrapport van Jule Lotterman. Het originele rapport betreft een master thesis onderzoek voor de afronding van de opleiding Human Movement Sciences (bewegingswetenschappen) aan de Vrije Universiteit van Amsterdam.

Mocht u vragen hebben over het originele onderzoeksrapport of deze Nederlandstalige versie dan kunt u contact opnemen met:
j.lotterman@gehandicaptensport.nl

Inhoud

1. Aanleiding
2. Onderzoeksmethode
3. Resultaten
 - 3.1. Informatie over deelnemers
 - 3.2. Percentages grensoverschrijdend gedrag
 - 3.3. Gerapporteerde items emotioneel grensoverschrijdend gedrag
 - 3.4. Gerapporteerde items fysiek grensoverschrijdend gedrag
 - 3.5. Gerapporteerde items seksueel grensoverschrijdend gedrag
 - 3.6. Daderprofielen
 - 3.7. Risicofactoren
4. Conclusies
5. Aanbevelingen
6. Meldpunten
7. Referenties

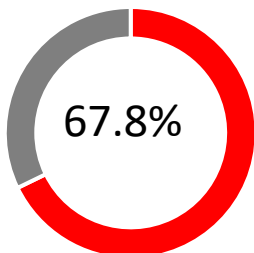

1. Aanleiding

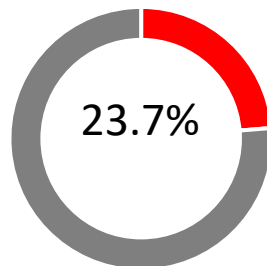
Bevindingen in Nederland

Na een stijgend aantal meldingen over grensoverschrijdend gedrag in de sport werd er vanuit Nederlandse overheid de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar emotioneel, fysiek en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse jeugdsport. In 2016, 2017 en 2020 hebben deze onderzoeken plaatsgevonden. Deze grootschalige onderzoeken wijzen uit dat emotioneel, fysiek en seksueel grensoverschrijdend gedrag een groot probleem vormen in de georganiseerde jeugdsport. De meeste recente prevalentiecijfers uit het rapport van Mulder et al. (2020), onder bijna 4000 sporters, laten zien dat emotioneel grensoverschrijdend gedrag is ervaren door 67.8% van de sporters, fysiek grensoverschrijdend gedrag werd gerapporteerd door 23.7% en seksueel grensoverschrijdend gedrag door 15.5%.

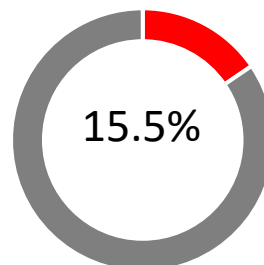
Emotioneel

Fysiek

Seksueel

Risicogroepen: sporters met een beperking

Naast de bevindingen in de reguliere sport benadrukken de drie hiernaast besproken prevalentieonderzoeken groepen met een verhoogd risico. Uit onderzoek blijkt dat sporters met een beperking een verhoogd risico hebben op alle drie de vormen van grensoverschrijdend gedrag. De meeste recente prevalentiecijfers onder sporters met een beperking laten hoge percentages zien. Namelijk 78.9% van de sporters met een beperking heeft emotioneel grensoverschrijdend gedrag ervaren, 28.6% fysiek en 46.2% seksueel (Mulder et al., 2020).

➤ Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het onderzoek van commissie de Vries (2017) rapporteerde dat 1 op de 3 sporters met een beperking seksueel grensoverschrijdend gedrag mee heeft gemaakt. Terwijl dit onder de reguliere sporter 1 op de 10 is.

➤ Fysiek grensoverschrijdend gedrag

Uit het rapport van Vertommen et al. (2016) bleek dat sporters met een beperking een 3 keer zo hoog risico hebben op fysiek grensoverschrijdend gedrag vergeleken met reguliere sporters.

Waarom is er vervolgonderzoek nodig?

- De reden waarom sporters met een beperking een verhoogd risico hebben op grensoverschrijdend gedrag is onduidelijk vanwege het kleine aantal studies.
- Er is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende handicaps en de eventuele risicofactoren per handicap.
- De groep respondenten met een beperking in de prevalentieonderzoeken is klein.

2. Onderzoeksmethode

Onderzoeksvraag:

Wat zijn de karakteristieken van emotioneel, fysiek, en seksueel grensoverschrijdend gedrag onder sporters met een motorische, visuele en/of auditieve beperking (18+) in de georganiseerde sport in Nederland?

Doelgroep:

Personen (18+) met een motorische, auditieve en/of visuele beperking die hebben gesport of nog steeds sporten in een georganiseerd sportverband in Nederland.

Vragenlijst:

Het onderzoek werd gedaan door middel van een online vragenlijst. De gehele vragenlijst is te vinden in de bijlage van het originele rapport.

Online werving:

De vragenlijst was bereikbaar via de website van Gehandicaptensport Nederland. Respondenten zijn benaderd via de sociale media-kanalen van GSN, de nieuwsbrief van GSN, persoonlijke mails aan alle leden van GSN en er is een nieuwbericht geplaatst in de bondennieuwsbrief van NOC*NSF. Ook is er een nieuwsbericht op de website van AISS geplaatst en is de vragenlijst gedeeld via sociale media-kanalen van diverse andere organisaties en betrokkenen.

Respons:

In totaal zijn er 57 reacties ontvangen. Wij hebben echter maar 22 respondenten mee kunnen nemen in de analyse. De redenen hiervoor waren: de leeftijdsgrens van 18 jaar of ouder, geen deelname in georganiseerde sport, het hebben van een verstandelijke beperking of het niet voltooien van de vragenlijst.

Ethische toetsing:

De onderzoeksmethode en vragenlijst zijn voorafgaande aan het onderzoek goedgekeurd door de Vaste Commissie Wetenschap en Ethiek van Vrije Universiteit van Amsterdam.

Uitgebreide informatie over de onderzoeksmethode is te vinden in het Engelstalige onderzoeksverslag. Mocht u vragen hebben dan kunt u contact opnemen met: J.Lotterman@gehandicaptensport.nl

3. Resultaten

3.1. Informatie over deelnemers

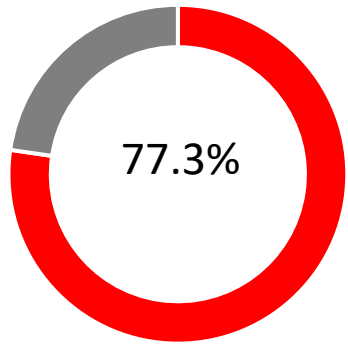

De respondenten die zijn meegenomen in de analyse bestonden in totaal uit 22 deelnemers. Waarvan 16 vrouwen en zes mannen. Binnen deze groep had slechts één deelnemer een auditieve beperking, vijf hadden een visuele beperking, 12 een motorische beperking en vijf rapporteerde een ander soort beperking. Zie de tabel rechts voor een overzicht.

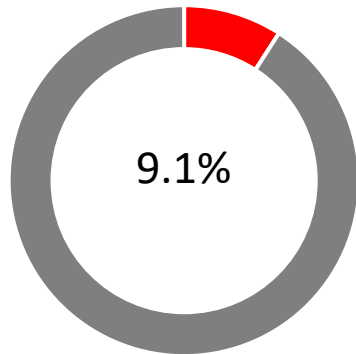
Soort beperking	Aantal respondenten	Aantal respondenten per gender	
	Totaal (n=23)	Man (n=6)	Vrouw (n=17)
Auditief	1 (4.4%)	0	1 (5.9%)
Visueel	5 (21.7%)	1 (16.7%)	4 (23.5%)
Lichamelijk (motorisch)	12 (52.2%)	4 (66.7%)	8 (47.1%)
Ander soort	5 (21.7%)	1 (16.7%) Cerebrale Parese	4 (23.5%) Spina Bifida Peeters plus syndroom Amputatie van ledematen

* N staat voor aantal respondenten. In totaal waren er 22 deelnemers waarvan er één vrouw met een visuele en motorische beperking. Vandaar dat het totaal op 23 respondenten staat en bij de vrouwen het totaal op 17.

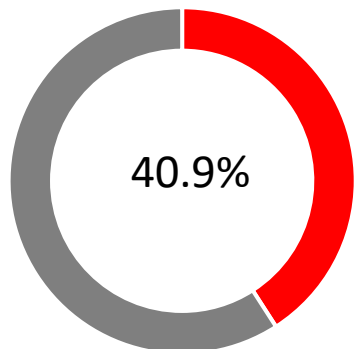
3.2. Percentages grensoverschrijdend gedrag

Emotioneel grensoverschrijdend gedrag is gerapporteerd door 77.3% van de deelnemers. Dit zijn 17 van de in totaal 22 deelnemers.

Fysiek grensoverschrijdend gedrag is gerapporteerd door 9.1% van de deelnemers. In sport 1 en sport 2 samen waren dit er in totaal 3 van de 22 deelnemers.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag is gerapporteerd door 40.9% van de deelnemers. Dit zijn 9 van de in totaal 22 deelnemers.

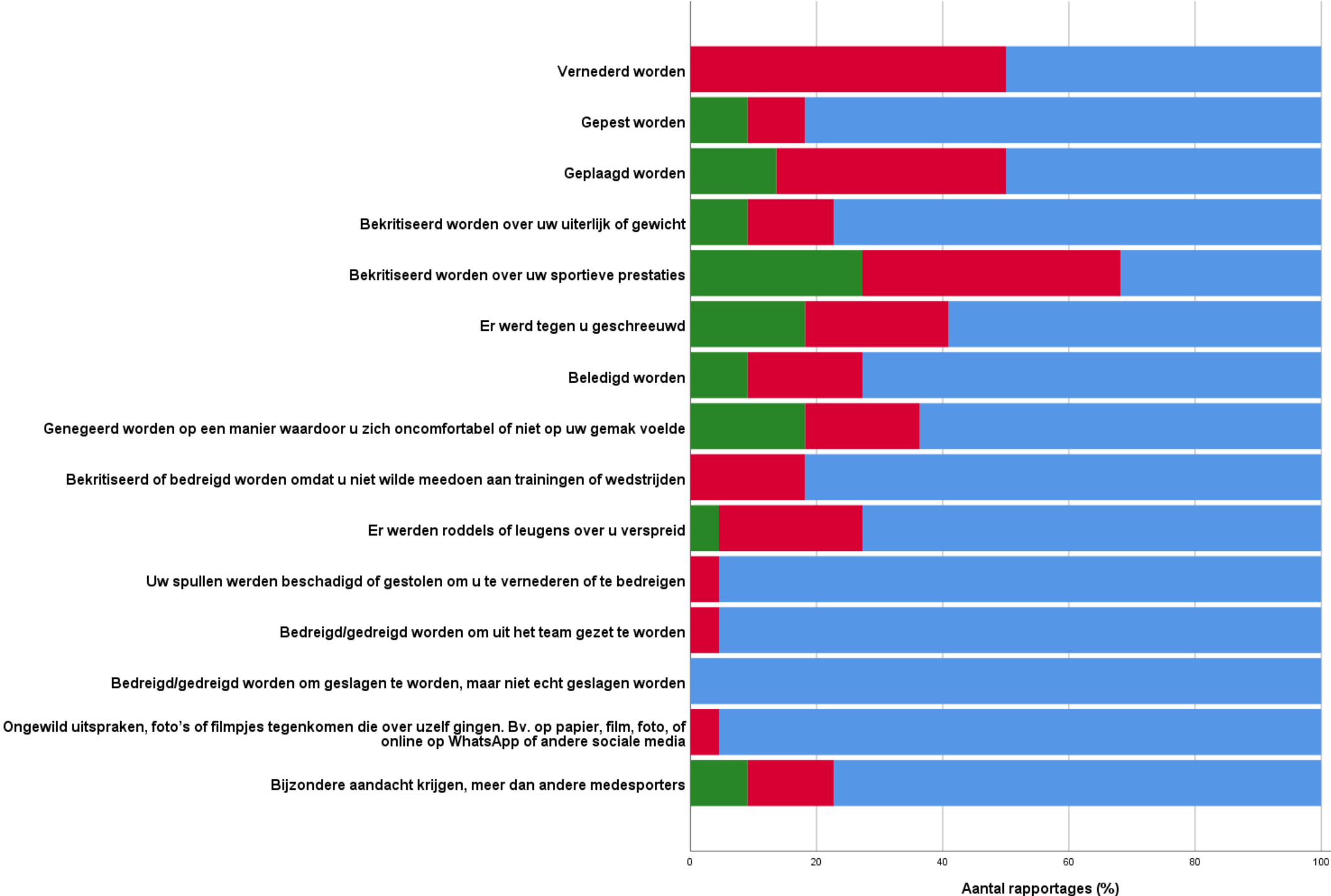
	Sport 1		Sport 2	
Type GOG	N (totaal = 22)	%	N (totaal = 11)	%
Emotioneel	17	77.3%	7	63.6%
Fysiek	2	9.1%	1	9.1%
Seksueel	9	40.9%	4	36.4%
Op zijn minst één type GOG ervaren	17	77.3%	9	81.8%
Alle drie de vormen van GOG ervaren	1	4.5%	1	9.1%

* In de tabel een overzicht van de gerapporteerde aantallen van de soorten grensoverschrijdend gedrag onder verdeeld in sport 1 en sport 2. Van de in totaal 22 deelnemers hebben er 11 een tweede sport beoefend.

3.3. Emotioneel GOG

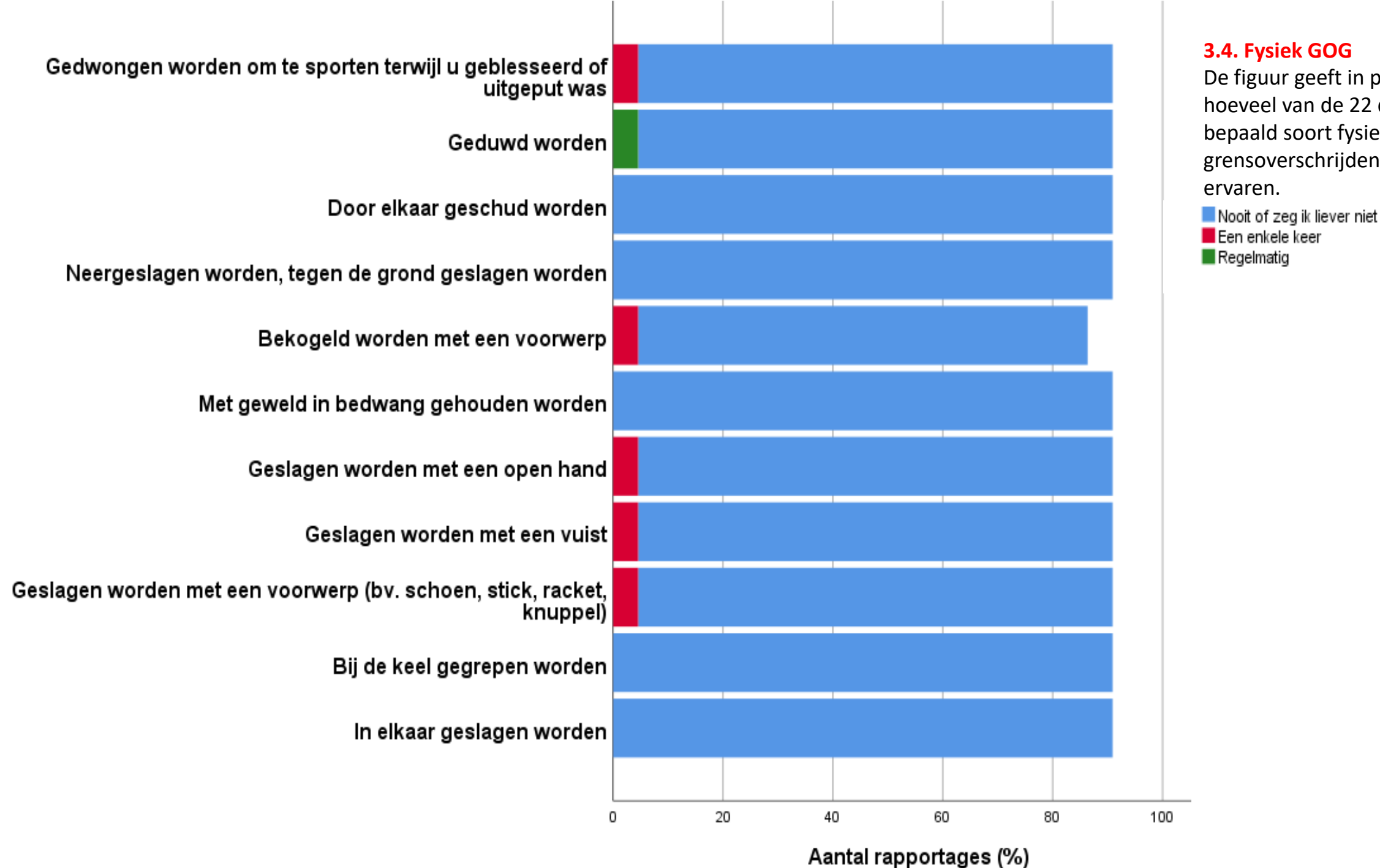
De figuur geeft in percentage weer hoeveel van de 22 deelnemers een bepaald soort emotioneel grensoverschrijdend gedrag heeft ervaren.

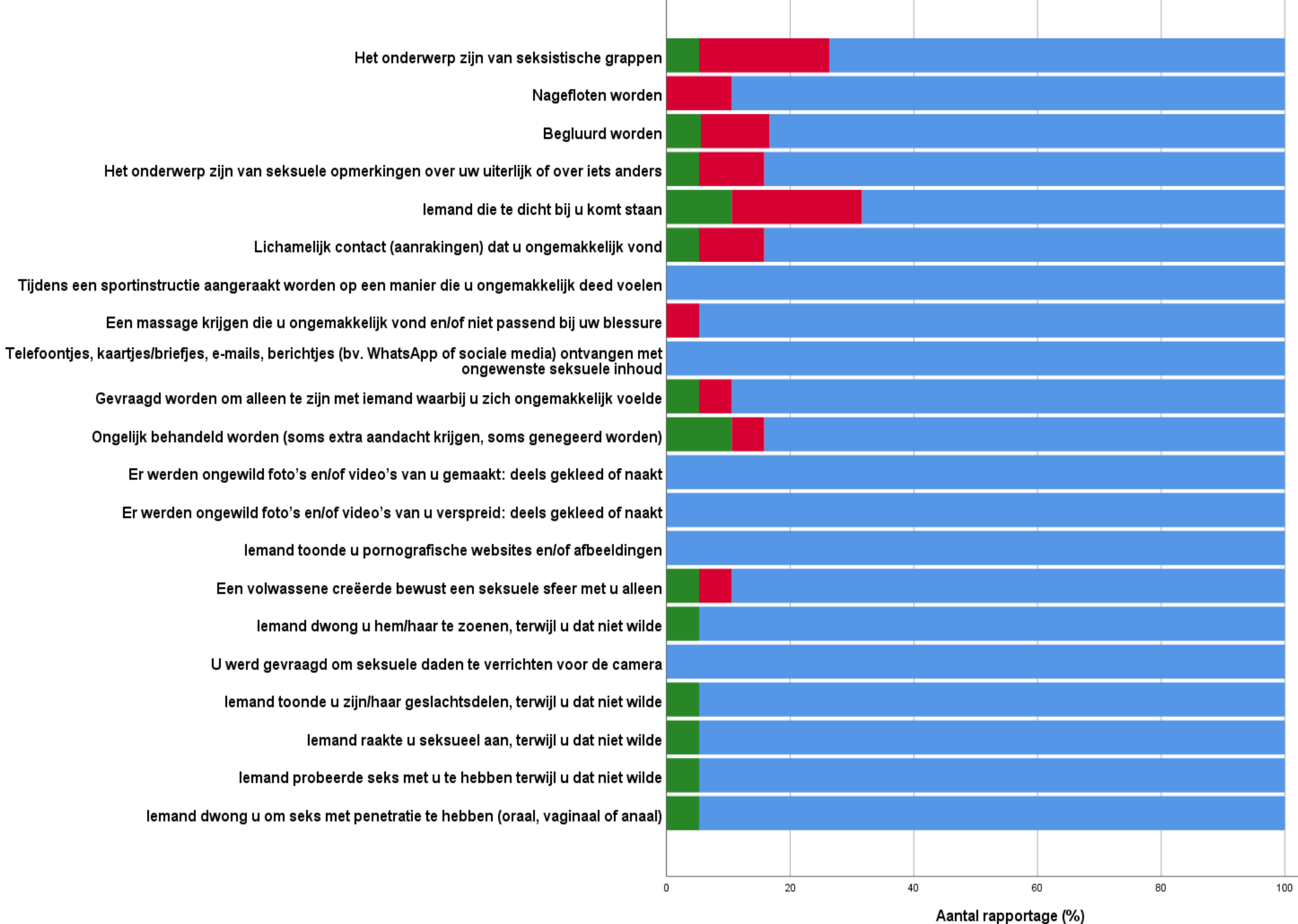
■ Nooit of zeg ik liever niet
■ Een enkele keer
■ Regelmatig

3.4. Fysiek GOG

De figuur geeft in percentage weer hoeveel van de 22 deelnemers een bepaald soort fysiek grensoverschrijdend gedrag heeft ervaren.

3.5. Seksueel GOG

De figuur geeft in percentage weer hoeveel van de 22 deelnemers een bepaald soort seksueel grensoverschrijdend gedrag heeft ervaren.

■ Nooit of zeg ik liever niet
■ Een enkele keer
■ Regelmatig

3.6. Daderprofielen

Daderprofielen

De deelnemers zijn gevraagd informatie te delen over de daders. De daders bleven anoniem.

➤ Resultaten

De resultaten laten zien dat binnen alle drie de vormen van grensoverschrijdend gedrag in de meeste gevallen meer dan één dader betrokken was. Het aantal daders varieerde tussen één tot zes personen. De rol van de dader was vaak een teamgenoot of een sporter bij dezelfde sportclub. Echter binnen emotioneel grensoverschrijdend gedrag werden in de meeste gevallen coaches en trainers aangegeven als daders. In de groep coaches en trainers werden twee vrouwelijke daders gerapporteerd. De andere gerapporteerde daders betroffen het mannelijk geslacht. Verder kwam naar voren dat de meeste daders - in de groep teamgenoot of medesporter - zelf ook een beperking hebben.

3.7. Risicofactoren

Risicofactoren

Deelnemers werden gevraagd of zij van mening zijn dat hun handicap van invloed was op het grensoverschrijdende gedrag dat zij hebben meegemaakt.

Redenen waarom beperking van invloed was

- Emotioneel grensoverschrijdend gedrag (n=5):
 - Het hebben van een handicap maakt de sporter vatbaar voor pestgedrag (vaak omdat de deelnemer zelf al onzeker was)
 - Sporters werden anders behandeld vanwege het hebben van een handicap in een regulier sportteam
 - De coach kon zich niet aanpassen aan de mogelijkheden van de sporter waardoor de coach emotioneel grensoverschrijdend gedrag uitte naar de sporter
- Fysiek grensoverschrijdend gedrag (n=2):
 - De sporter kon de verwachtingen van de coach niet nakomen. De beperking was anders dan die van de rest van de groep. De training werd hier niet op aangepast waardoor de sporter bewegingen moest uitvoeren die hij/zij niet kon uitvoeren

Redenen waarom beperking NIET van invloed was

- Emotioneel (n=10) en fysiek grensoverschrijdend gedrag (n=1):
 - Iedereen in de groep had een beperking
- Seksueel grensoverschrijdend gedrag (n=9):
 - Auditieve beperking was niet zichtbaar
 - Daders hadden zelf ook een handicap

4. Conclusies

Verhoogd risico op grensoverschrijdend gedrag

Ondanks het kleine aantal deelnemers aan het huidige onderzoek geven onze resultaten opnieuw de indicatie dat sporters met een beperking een verhoogd risico hebben op grensoverschrijdend gedrag vanwege de hoge percentages die zijn gerapporteerd. Emotioneel grensoverschrijdend gedrag, net zoals in eerder onderzoek, laat het hoogste percentage zien. Eerdere onderzoek concludeerde al dat sporters die seksueel of fysiek grensoverschrijdend gedrag hebben meegemaakt vaak ook emotioneel grensoverschrijdend gedrag hebben meegemaakt en dat emotioneel grensoverschrijdend gedrag aan de basis ligt voor andere vormen. Dit kan dan ook het hoge percentage in ons onderzoek verklaren.

Verandering in perceptie op grensoverschrijdend gedrag

Het merendeel van de deelnemers rapporteerde dat op het moment dat het grensoverschrijdende gedrag plaatsvond zij dit niet als grensoverschrijdend hebben ervaren. Terwijl nu zij er op terugkijken dit wel als grensoverschrijdend gedrag beschrijven. Deze verandering in perceptie is ook gevonden in het eerdere onderzoek door Mulder et al. (2020). De reden hiervoor is echter onduidelijk, maar het zou kunnen betekenen dat zowel sporters als coaches zich niet bewust zijn van alle vormen en gradaties waarin grensoverschrijdend gedrag kan plaatsvinden en een eventuele onderschatting van de consequenties hiervan.

Risicofactoren sporters met een beperking

De eerder besproken risicofactoren (pagina 14) in combinatie met eerder bevindingen in de literatuur laten twee risicofactoren voor sporters met een beperking naar voren komen. Namelijk:

- Het hebben van een zichtbare beperking maakt sporters vatbaar voor emotioneel grensoverschrijdend gedrag. Voornamelijk binnen reguliere sportteams.
- Het gebrek aan kennis bij coaches en trainers over soorten beperkingen en de aanpassingen die hiervoor moeten worden gemaakt tijdens trainingen/oefeningen lijkt een risicofactor te zijn. Voornamelijk in reguliere sportteams of sportteams waarin veel verschillende soorten beperkingen zijn. Deelnemers gaven namelijk aan dat de coach/trainer niet in staat was om de trainingen aan te passen aan de mogelijkheden van de sporter met een handicap wanneer deze verschilde van de rest van de groep. Dit veroorzaakte fysiek en emotioneel grensoverschrijdend gedrag.

5. Aanbevelingen

Onderzoekspanel sporters met een beperking

De prevalentie van grensoverschrijdend gedrag onder sporters met een beperking is nog steeds onbekend, vanwege het kleine aantal respondenten in het huidige onderzoek en vorige onderzoeken. Het bereiken van sporters met een beperking voor onderzoek blijkt lastig. Echter is grootschaliger onderzoek wel nodig vanwege het verhoogde risico van deze doelgroep. Een grootschalig onderzoek kan meer inzicht geven in daadwerkelijke omvang, groepsverschillen tussen handicaps en de risicofactoren van deze doelgroep. Het opzetten van een onderzoekspanel voor mensen met een beperking zou het probleem rondom het bereiken van deze doelgroep kunnen oplossen. Dit onderzoekspanel kan dan ook gebruikt worden voor onderzoek naar allerlei vraagstukken die er spelen binnen deze doelgroep. Een samenwerking tussen sportbonden en onderzoekinstanties zou dit mogelijk kunnen maken.

Opleidingen coaches en trainers

De deskundigheid van coaches en trainers die werken met sporters met een beperking vraagt verbetering. Grensoverschrijdend gedrag in de gehandicaptensport en de kwetsbaarheden van verschillende type handicaps moeten deel uit maken van de opleidingen van coaches en trainers. De huidige opleidingen moeten hiervoor worden geëvalueerd en worden aangepast.

Periodiek afnemen korte vragenlijsten

Ontwikkelen van periodieke korte vragenlijsten die worden afgenomen bij coaches/trainers, sporters en ouders. Op die manier kan er meer bewustzijn rondom de verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag en de impact hiervan worden gecreëerd. Deze korte vragenlijsten kunnen bijvoorbeeld eens per maand worden afgenomen, waarin iedere keer een ander onderwerp centraal staat. Denk bijvoorbeeld aan (online) pesten. Wanneer deze vanuit de vertrouwenscontactpersoon zou worden gedeeld met de leden van de sportvereniging of bond zal dit ook bijdragen aan het vergroten van de zichtbaarheid van de vertrouwenscontactpersoon. De informatie die uit deze korte vragenlijsten komt kan ook worden gebruikt voor het ontwikkelen van de opleidingen.

Onderwerpen vervolgonderzoek

Naast een prevalentieonderzoek worden ook onderstaande onderwerpen aanbevolen voor vervolgonderzoek:

- Risicofactoren per handicap / verschillen tussen soorten handicaps
- Onderzoek vanuit het daderperspectief: Waarom schreeuwde de trainer naar een sporter? Of waarom negeerde de trainer de sporter?
- De context waarin het grensoverschrijdende gedrag plaatsvindt: Wie zijn er in de context van grensoverschrijdend gedrag aanwezig? Wie weet ervan? Welke signalen krijgen getuigen en wat doen zij hiermee? Hoe wordt het in stand gehouden? En welke normen en waarden spelen hierin een rol?

Samen werken wij aan een veilige sportomgeving voor alle sporters met een beperking

Voor vragen kunt u contact opnemen met: j.lotterman@gehandicaptensport.nl

Blijf op de hoogte over het vervolg via de website: gehandicaptensport.nl

6. Meldpunten

Hulp of advies nodig over grensoverschrijdend gedrag?

Wellicht heb je na het lezen van dit rapport behoefte aan hulp of advies. Neem dan contact op met een van onderstaande contactpunten.

- Anoniem een melding maken kan via SpeakUp.
 - Zie hiervoor de website van gehandicaptensport Nederland of Centrum Veilige Sport Nederland.
- U kunt mailen naar de vertrouwenscontactpersoon van Gehandicaptensport Nederland:
 - vcp@gehandicaptensport.nl
- U kunt contact opnemen met Centrum Veilige Sport Nederland:
 - Gratis telefoonnummer: 0900-2025590
 - Emailadres: centrumveiligesport@nocnsf.nl
- Bij acute bedreigde situatie neem contact op met:
 - Politie telefoonnummer: 0900-8844
 - Centrum Seksueel geweld telefoonnummer: 0800-0188
- Ook kunt u contact opnemen met de vertrouwenscontactpersoon van uw eigen sport vereniging. Kijk hiervoor op de website van uw sportvereniging.
- Of praat met medeslachtoffers via Sporters helpen sporters. Neem contact op via:
 - Emailadres: info@sportershelpensporters.nl
 - Telefoonnummer: 0637556978

7. Referenties

De Vries, K., Ross-van-Dorp, C., & Myjer, E. (2017). *Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport*. Arko Sports Media.
<https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=8265&m=1513073386&action=file.download>

Mulder, J., Cuelenaere, B., Elshout, M., Farzan, K., & Zandvliet, R. (2020). *Grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse sport*. CentERdata.
https://nocnsf.nl/media/3754/prevalentie-grens-overschrijdend-gedrag-in-de-nederlandse-sport_definitief_v20.pdf

Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouterse, K., Kampen, J., Brackenridge, C., Rhind, D., Neels, K., & Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal transgressive behaviour against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse & Neglect*, 51, 223-236.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>